

La Devesa**Text: NÚRIA CASALS CORTÉS**

Santiago Mateu Pla

1917

Tinta sobre paper

20 x 30 cm

Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 250.244

Fons d'Art Diputació de Girona

La Devesa és un dibuix a la ploma sobre paper de l'any 1917, de 20 x 30 cm, obra de l'artista Santiago Mateu i Pla (Malgrat de Mar, 1891-Badalona, 1935), que forma part del fons del Museu d'Art de Girona. Mateu i Pla, que manifestà una gran afició pel dibuix des de ben petit i que feu l'aprenentatge amb el pintor i dibuixant badaloní Eduard Flò, s'especialitzà en els paisatges de mitjà i petit format, especialment de Girona i les seves comarques, que serien la pedra angular de la seva producció artística. En contraposició a molta obra de l'autor feta al carbó, de traços vigorosos i ben saturats de negre, aquesta, que ens mostra un lloc concret de la Devesa gironina amb el rec a l'esquerra, s'emmarca en el conjunt de la seva producció de factura lenta, meticulosa i d'execució propera al puntillisme, que començà a conrear, alternant-la amb l'anterior, a mitjan anys deu del segle passat.

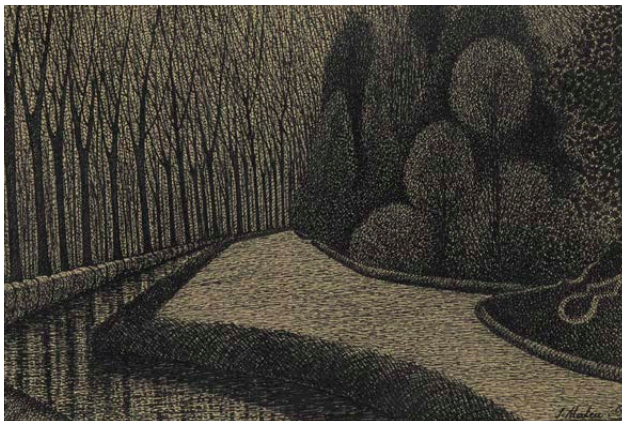
La Devesa, dibuix a la ploma de Santiago Mateu i Pla, és del 1917, quan l'artista tenia vint-i-sis anys. Nasqué a Malgrat de Mar el 1891, la família es traslladà el 1901 a viure a Badalona. Amb catorze anys, Mateu entrà a treballar al despatx d'una fàbrica de teixits de llana, feina que l'any següent compaginà amb l'assistència a les classes nocturnes de l'acadèmia de dibuix i pintura de l'artista badaloní Eduard Flò, on feu un llarg aprenentatge.

Si al començament va conrear la pintura a l'oli, ben aviat optaria pel dibuix, bàsicament de paisatges, de mitjà i petit format, a llapis, al carbó o a tinta, sobretot de les comarques de Girona, que va estimar des que els va conèixer pels volts de 1911-1912, quan l'empresa per a la qual treballava com a comercial li va confiar la ruta de la zona. Els paratges gironins de l'interior i de la Costa Brava, els jardins i alguns llocs de Badalona que tenia sempre a mà serien des de llavors el seu centre d'interès principal.

Des d'un punt de vista estilístic, hi ha diferències notables entre els dibuixos localitzats dels primers anys deu i d'altres de la segona meitat de la dècada. Si en algun dels primers l'artista plasmava la realitat amb una certa ingenuïtat i encara es mostrava contingut en excés i sotmès a preceptes tècnics que l'encotillaven, uns quants de poc després mostren ja un segell propi, per bé que no tots segueixin un mateix patró.

D'aquest moment hi ha dibuixos fets al carbó en què aquest llisca amb fluïdesa, de manera molt més espontània i lliure, molt més vehement i personal, que deixa de banda la contenció d'obres anteriors en benefici d'una major expressivitat. Molts són apunts de traços enèrgics i molt ràpids, que a vegades, més que dibuixar, insinuen les formes. D'altres, en canvi, fets majoritàriament a tinta, amb una tècnica pròxima al puntillisme i alguns de concepte gairebé naïf són obres d'elaboració lenta, meticulosa.

Pertany a aquests darrers *La Devesa* del Museu d'Art de Girona. Forma part, en canvi, dels altres *La Devesa i el rec*, del Museu de Badalona, fet a la mateixa època, però d'execució ben diferent, fet que crida l'atenció perquè tots dos dibuixos mostren exactament el mateix racó del parc gironí —tot i que s'hi observen algunes diferències a la part enjardinada de la dreta i a la firma, de lletra lligada i inclinada en un cas, i de pal i majúscules a l'altre—. Al dibuix del museu gironí, que transmet placidesa i serenor, el traç és minuciós, recollit, de factura similar a alguns dibuixos de jardins, un dels temes preferits de Mateu, lluny de l'expressivitat i l'espontaneïtat de *La Devesa i el rec* badalonina. La diferència de concepció de les dues obres s'explica, en part, per la tècnica diferent utilitzada, a la ploma, una, i al carbó, l'altra. Durant uns anys l'artista simultaniejà les dues maneres de fer, encara que amb el temps cultivà més la propera al puntillisme, per bé que Feliu Elias, el seu valedor més destacat, que utilitzava el pseudònim Joan Sacs quan escrivia sobre art, preferia les obres que traspuaven passió gràcies al vigorós tractament del carbó.

Santiago Mateu Pla. *La Devesa*, 1917. Museu d'Art de Girona. Núm. Reg. 250.244. Fons d'Art Diputació de Girona

Santiago Mateu Pla. *La Devesa i el rec*, 1915. Museu de Badalona, inv. 2502

Quan el 1917, el mateix any de l'obra del Museu d'Art de Girona, Mateu exposà a la Sala Parés de Barcelona al costat de tres artistes més —entre els quals el gran Francesc Gimeno— Joan Sacs ja va escriure que es tractava d'un bon debut en el panorama artístic català. Llavors tan sols trobava que en algunes obres hi mancaven matisos perquè l'autor accentuava exageradament els negres, de manera que alguns dibuixos semblaven siluetes properes a les ombres xineses. Però amb el temps, un cop Mateu va saber controlar aquells excessos inicials, Sacs sempre opinà que aquest havia estat un encert de l'artista perquè havia demostrat una sensibilitat refinada per al contrast, del qual havia sabut treure molt partit. I afegia que quan el practicà molt menys no havia aconseguit l'efecte sorprenent d'aquells dibuixos tan saturats de negre.

Al llarg dels anys, Santiago Mateu va fer algunes exposicions individuals: a Malgrat (1912); a Badalona (1915 i 1920); a Barcelona, a la Sala Parés (1916 i 1917), a les Galeries Laietanes (1919, 1930, 1932 i 1934) i a la Sala Dalmau (1923); al Centre de Lectura de Reus (1927), a l'Ateneu de Girona (1932) i al Casino Menestral de Figueres (1933). Amb tot, sempre va tenir poca vinculació amb el món artístic barceloní i va patir el silenci de bona part de la crítica, que Joan Sacs qualificava d'incomprensible i incompreensible.

Casat el 1920 amb Josepa Bori i Llobet, poetessa, filla d'Antoni Bori i Fontestà, mestre, pedagog i escriptor badaloní, autor de *Lo trobador català*, un recull de poesies concebut perquè fos utilitzat en l'ensenyament del català a les escoles, el matrimoni freqüentà els cercles culturals de Badalona i, en menor mesura, de Girona. La passió de Mateu per dibuixar paisatges gironins li va facilitar el contacte amb persones del món intel·lectual i artístic d'alguns d'aquells indrets, amb un cert nombre de les quals va travar relació. És el cas, per exemple, d'Ignasi Melé, metge cerverí establert a Tossa, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, excursionista empedreït, molt aficionat a l'arqueologia i descobridor de les restes de la vil·la romana d'aquesta població, o Josep Soler de Morell, considerat el seu cronista plàstic. D'entre els seus amics gironins, però, més endavant valoraria per sobre de tots el periodista, escriptor, historiador i polític gironí Carles Rahola, amb qui es cartejà durant un temps i a qui havia d'il·lustrar un llibre, projecte que no es va arribar a fer mai. Des de final dels anys vint desenvolupà una nova faceta, que va trobar molt plaent, la d'articulista més o menys esporàdic a la premsa badalonina i també a *El Autonomista* de Girona. Va escriure sobre artistes catalans contemporanis, com Isidre Nonell, a qui considerava un geni i un cas únic en la història de l'art de Catalunya, i sobre quatre pintors gironins, que reivindicava perquè eren poc o gens coneguts fora dels ambients artístics de Girona: Manuel Pigem i Ras, Josep Gelabert i Rincón, més conegut com a «Mossèn Gelabert», Pere Mayol i Borrell i Josep Aguilera i Martí. També en va escriure sobre temes culturals diversos, especialment sobre la creació del museu promogut per l'Agrupació Excursionista de Badalona, del qual va ser un gran defensor. A l'inici de 1935, inesperadament, va morir a causa d'una broncopneumònia, a dos mesos de fer quaranta-quatre anys.

El Eco de Badalona, just un mes després, va publicar dinou escrits, entre els quals, els de Feliu Elias, Josep M. de Sucre, Carles Rahola, Mossèn Gelabert, Plàcid Vidal, Josep Puig i Pujades i Manuel Alcántara Gusart, que donaven fe de la seva qualitat artística i els que l'havien tractat, també de la seva qualitat humana. Es van fer ressò de la seva mort, entre altres, *El Autonomista* i *La Vanguardia*. A l'agost d'aquell any, es va celebrar una exposició pòstuma a la sala d'actes del consistori badaloní en homenatge a la seva figura.